

הרצאה: מערכת התכנון

אלונה ורדי

חוק התכנון מסדיר מה יעשה בשטח של מדינת ישראל: מה יבנה והיכן, מה יהיה השימוש המותר בכל יחידת שטח, ואיזה קרקעות יישארו בלתי-מפותחים. במידה ואנו רוצים לסגור מרפסת, אנו צריכים היתר בניה, לשם כך צריך שתהיה תכנית מתאר מפורטת (חלה ברמה של שכונה או קטע של עיר) שהיא אמורה להתאים לתוכנית מקומית (חלה על תחום מוניציפלי)- מחוזית (חלה על תחום של מחוז) – ארצית (חלה על המדינה כולה), לפי ההיררכיה.

תכנית מתאר ארצית: נועדה לקבוע את עיקרי התכנון הלאומי, כגון: מיקום ישובים עירוניים; תשתיות לאומיות; אזורים לשימור בעלי חשיבות ארצית וכן הוראות המהוות הנחיה ומסגרת ליתר התכניות. תוכנית המתאר הארצית האחרונה שאושרה היא תמ"א 36. דוגמאות נוספות לתמ"אות הן: תמ"א 13 לחופים – לדוגמא' אסור לבנות 100 מטר מהחוף, תמ"א 22 ליער ויעור.. תמ"א 31 המתייחסת לפיזור אוכלוסין – אושרה בשל גל העלייה בחיפזון תמ"א 35 – מגדירה איפה יהיו שטחים פתוחים, איפה יהיו שטחים מבונים, נשאלת השאלה מתי תאושר ומה יאושר בה. החלטות הממשלה האחרונות סותרות את תמ"א 35, כיוון שאושרו 35 ישובים חדשים לעומת החלטת התוכנית לעבות ישובים ישנים ולא להקים ישובים חדשים. (שאלה – האם תמ"א לפני שמאושרת יכולה לקבל תוקף משטפי – תשובה – לא)

חוק התכנון והבניה: כאשר מחליטים להפקיד את התוכנית כל הגורמים המקצועיים מאוד שלמים אתה – זאת לאחר התעסקות של שנים עם התוכנית ולכן קשה מאוד בשלב זה לקבל שינויים. במידה וקהילה שאמורה "לצרוך" את התוכנית, הייתה משתתפת בהכנת התוכנית, התהליך היה יותר נכון ויותר קל. לאחר ההפקדה צריך לפי חוק לפרסם את התוכנית. תוכנית מקומית – צריך לפרסם גם בעיתון מקומי, מי שיש לו נגיעה אישית לפרויקט, צריך להודיע לו בדואר. יש מקומות שהיזם צריך להוכיח שהוא שלח דואר ולא מה יש במעטפה. ביום האחרון של הכנסת, יזם ארגון "אדם טבע ודין" שחייב היזם לשים שלט גדול ובו "התוכנית הופקדה..." וניתן להגיש התנגדות".

מצופה מהאזרח שיקרא את העיתון, שיבין את הז'רגון המקצועי, המכשולים של קבוצת אזרחים להתארגן ולהגיש התנגדות הם לא קלים.

כדי להגיש התנגדות צריך חתימה על תצהיר אצל עורך דין, או אצל רשם בית-משפט.

דיון בהתנגדות בועדה המחוזית: הועדה אמורה להזמין את כל מי שהתנגד ולשמוע את דבריו, אבל מותר לועדה למנות חוקר שיקרא התנגדויות דומות ויזמין רק אחד שיחקור אותו. לדוגמא בשכונת ארמון הנציב – מתוך 450 התנגדויות, 20 הוזמנו לדבר בפני הועדה. מי יכול להגיש התנגדות לתוכנית – בעל עניין בקרקע / רשימה של רשויות ממסד שזכאיות להתנגד לתוכנית. אחד התיקונים האחרונים לחוק התכנון והבניה – הורחב מי שיכול להגיש תוכנית הוא גם בעל עניין בקרקע. לדוגמא בשכונת עין כרם היו 3 יזמים שרצו לבצע תוכניות, תושבי עין כרם : אמרו שהתוכניות לא ראויות, מעבר לכך צריך לעשות חשיבה מעמיקה לגבי עין כרם: היסטורית, דתית ונופית – צריך לעלות תוכנית יותר כוללת. גייסו שני אדריכלים שהכינו את התוכנית, בהיוועצות התושבים והגישו לועדה המחוזית בירושלים שסירבה לקבלה. הועדה המחוזית חיכתה כמעט שנה, וטענה שהם לא בעלי עניין בקרקע – היות שהתוכנית נעשתה על אחוז גדול יותר מהשטח של בעלי התוכנית. תושבי השכונה עתרו לבג"ץ שפסק שהתושבים הם גם בעלי עניין בקרקע. למועצה ארצית תושבים אינם יכולים להגיש התנגדויות לועדה המחוזית אפשר. התוכנית מאושרת, מפורסמת ומקבלת תוקף. זהו שלב מאוד מאוחר שבו התושבים יודעים על התוכנית ברמה של איפה שהתוכנית נמצאת.

מבנה ועדות התכנון: הרכבים

מועצה ארצית: $\frac{1}{2}$ משרדי ממשלה, $\frac{1}{3}$ גופים ציבורים, $\frac{1}{3}$ כל מיני (אגודות האדריכלים, נציג לגופים הירוקים)

ועדה מחוזית: הרכבה לאחר עתירה של החברה להגנת הטבע, נציגי הציבור שישבו בועדה המקומית הם עובדי עיריה (ולא חברי מועצה) יש 113 ועדות מקומיות, מתוכם 75 הם של ערים ו 37 מרחבית (כמה ישובים ביחד).

התנגדויות: ישנה טענות נגד שהתושבים כגון: למה אתם תמיד נגד? התושבים מעכבים תוכניות, הציבור מתעניין רק בחצר האחורית שלו ואינו שוקל תכנון לטווח ארוך.

חוק ההסדרים: מתלווה ומאושר יחד עם התקציב ומראה מאיפה מביאים את הכסף. בפועל הפך להיות המסלקה של חוקים שאי אפשר להעביר אותם כחקיקה רגילה.

השנה הוחלט בחוק ההסדרים שכל מי שמגיש התנגדות צריך לשלם 100 ₪, מה שיהיה זה שבשכונות עשירות יהיה לתושבים 100 ₪ להגיש התנגדויות, אולם בשכונות עניות לא יהיה. מראה מגמה ברורה שבמקום פתיחת הליכים להשתתפות של אזרחים בארץ סוגרים.

בשנים האחרונות חל שינוי באופן ההשתתפות של יחידים וקבוצות בשיח הציבורי בישראל. אנו עדים כיום למעורבות גדלה והולכת של הקהל הרחב בנושאים סביבתיים ותכנוניים, לפעילות ציבורית רחבה ולעשרות התארגנויות של תושבים בכל רחבי הארץ.